

Nr 74.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1916 kl. 5,30 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillsättande av en jordkommission.

(2:a avd.)

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 186, har herr *Vennerström* m. fl. hemställt,

att riksdagen må hos Kungl. Maj:t anhålla om tillsättande av en *jordkommission* med uppgift

att, på grundvalen å redan verkställda utredningar eller efter i mån av behov företagna undersökningar, hos Kungl. Maj:t föreslå åtgärder för återgång till kronan av sådana till bruks understöd av kronan upplåtna allmänningar, kronoskogar och hemman, där ändamålet med upplåtelsen genom brukens nedläggande förfelats;

att sådana åtgärder må främst avse under bruk skatteköpta hemman, samt rekognitionsskogshemman i alla de fall, där villkoret om skogarnas användning för sitt med donationen avsedda ändamål, bruksdriftens understöd, ej längre uppehålls, men även andra fall, där större domäner frångått kronan på ett sådant sätt, att skäl förefinnes för en undersökning om huruvida statens rätt och bästa häri iakttagits.

Beträffande de skäl, som anförts för denna hemställan, tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

I anledning av förevarande motion har utskottet, med tillämpning av 46 § riksdagsordningen, införskaffat yttrande i ärendet från kammarkollegium, vilket yttrande såsom bilaga finnes bifogat detta utlåtande. *Utskottet.*

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 10 saml. 45 häft. (Nr 74.)

Motionärerna förmena, att kronans rätt till vissa i motionen omförmälda, till industriens understöd upplåtna fastighetsgrupper icke behörigen iakttagits, och föreslå de i anledning härav, att de uppgifter i sådant hänseende, vilka numera åligga kammarkollegium, och, vad angår en särskild kategori av nu ifrågavarande egendomar, domänstyrelsen, skulle överflyttas å ett för ändamålet särskilt tillsatt organ, i motionen benämnt jordkommissionen. Nämnda organ borde därvid enligt motionärernas förmanande jämväl vidtaga åtgärder för tillgodoseende av befintliga åbors och nyttjanderättshavares intressen.

I sitt ovan omförmälda utlåtande har kammarkollegium bekräftat, att tillfredsställande utredning saknas om vad som vore att anse såsom kronans, å ena, och enskild egendom, å andra sidan, rörande de grupper av fast egendom, som motionen avsåge. Det är för utskottet likasom för kammarkollegium uppenbart, att ett dylikt osäkerhetstillstånd icke i längden kan vara tillfredsställande vare sig för kronan eller för de enskilda innehavarna. Utskottet anser därför, att utredning i detta hänseende bör skyndsammast genom statens försorg verkställas, i syfte att detta osäkerhetstillstånd, så vitt möjligt är, må undanröjas. Den av motionärerna ifrågasatta utvägen, att för ändamålet tillskapa ett särskilt organ, synes emellertid utskottet icke vara att förorda. I detta avseende vill utskottet hänvisa till de av kammarkollegium i nämnda utlåtande gentemot sagda förslag uttalade betänkligheter, vilka utskottet finner i huvudsak befogade. Utskottet är av den åsikten, att kammarkollegium fortfarande bör handhava ämbetsverket åliggande uppgifter beträffande nu ifrågavarande fastigheter. Vad angår frågan om tillgodoseende av deras intressen, vilka med nyttjande- eller åborätt innehava ifrågavarande fastigheter, vill utskottet framhålla, att, såsom jämväl motionärerna beröra, den s. k. åbokommittén är verksam för detta syfte.

Utskottet vill vidare såsom sin åsikt uttala, att kammarkollegium i sitt berörda utlåtande framfört beaktansvärda synpunkter i fråga om en mera rationell rättslig omvårdnad av kronans fasta egendom. Särskilt synes utskottet kollegii förslag om upprättandet av en liggare över all sådan kronan tillhörig egendom vara förtjänt av uppmärksamhet, och anser utskottet detta spörsmål böra undersökas i samband med den ifrågasatta utredningen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för att utredning snarast möjligt må kunna, på sätt kammarkolle-

gium antytt, verkställas angående äganderättsförhållandena beträffande de grupper av fast egendom, som i motionen avses, samt eventuellt för riksdagen framlägga det förslag för tillvaratagande av kronans eller enskildas intressen, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 15 maj 1916.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: herrar greve Hamilton, Petersson, P. Alfred, Holmquist, Lindblad, greve Wachtmeister, Nilsson i Tånga, Nilsson i Linnås, Barthelson, Jonsson, friherre Hermelin, Fagerlin, Hage, Svensson, Andersson, Molin, Nordström.

Reservationer:

av herrar *Lindblad*, greve *Wachtmeister*, *Barthelson*, friherre *Hermelin* och *Fagerlin*, som ansett att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

»I anledning av förevarande motion har utskottet, med tillämpning av 46 § riksdagsordningen, införskaffat yttrande i ärendet från kammarkollegium, vilket yttrande såsom bilaga finnes bifogat detta utlåtande.

Motionärerna förmena, att kronans rätt till vissa i motionen omnämnda, till industriens understöd upplåtna fastighetsgrupper icke behörigen iakttagits, och föreslå de i anledning härav, att de uppgifter i sådant hänseende, vilka numera åligga kammarkollegium, och vad angår en särskild kategori av nu ifrågavarande egendomar, domänstyrelsen, skulle överflyttas å ett för ändamålet särskilt tillsatt organ, i motionen benämnt jordkommissionen. Nämda organ borde därvid enligt motionärernas förmenande jämväl vidtaga åtgärder för tillgodoseende av befintliga åbors och nyttjanderättshavares intressen.

Vikten av för såväl kronans som enskildas vidkommande, att snarast möjligt det osäkerhetstillstånd undanröjes, vilket förefinnes med anledning av den bristande utredningen rörande äganderätten till ifrågavarande fastigheter, torde ligga i öppen dag. Utskottet kan emellertid icke dela motionärernas uppfattning angående vare sig behovet eller lämpligheten av, att för ändamålet tillskapas ett särskilt organ. I detta sammanhang vill utskottet åberopa de av kammarkollegium i ovan omnämnda utlåtande gentemot sagda förslag uttalade betänkligheter, vilka synas utskottet i hög grad befogade. I likhet med kammarkollegium vill utskottet erinra, att de uppgifter, som skulle åligga den ifrågasatta jordkommissionen, i huvudsak falla inom kammarkollegii verksamhetsområde. Därest därvid, såsom kollegium synes förutsätta, en förstärkning av ämbetsverkets arbetskrafter skulle visa sig erforderlig, lärer Kungl. Maj:t icke underlåta att jämväl utan initiativ från riksdagens sida träffa åtgärder i sådant syfte. Vad angår frågan om tillgodoseende av deras intressen, vilka med nyttjande- eller åborätt innehava ifrågavarande fastigheter, vill utskottet framhålla, att, såsom jämväl motionärerna beröra, den s. k. åbokommittén är verksam för detta syfte.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

av herrar *Nilsson* i Linnås, *Svensson* och *Andersson* i Knäppinge, som ansett att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

»I anledning av förevarande motion har utskottet, med tillämpning av 46 § riksdagsordningen, införskaffat yttrande i ärendet från kammarkollegium, vilket yttrande såsom bilaga finnes bifogat detta utlåtande.

Motionärerna förmena, att kronans rätt till vissa i motionen omnämnda, till industriens understöd upplåtna fastighetsgrupper icke behörigen iakttagits, och föreslå de i anledning härav, att de uppgifter i sådant hänseende, vilka numera åligga kammarkollegium, och vad angår en särskild kategori av nu ifrågavarande egendomar, domänstyrelsen, skulle överflyttas å ett för ändamålet särskilt tillsatt organ, i motionen benämnt jordkommissionen. Nämda organ borde därvid enligt motionärernas förmenande jämväl vidtaga åtgärder för tillgodoseende av befintliga åbors och nyttjanderättshavares intressen.

Vikten av för såväl kronans som enskildas vidkommande, att snarast möjligt det osäkerhetstillstånd undanröjes, vilket förefinnes med anledning

av den bristande utredningen rörande äganderätten till ifrågavarande fastigheter, torde ligga i öppen dag. Utskottet kan emellertid icke dela motionärernas uppfattning angående vare sig behovet eller lämpligheten av, att för ändamålet tillskapas ett särskilt organ. I detta sammanhang vill utskottet åberopa de av kammarkollegium i ovan omförmälda utlåtande gentemot sagda förslag uttalade betänkligheter, vilka synas utskottet i hög grad befogade. I likhet med kammarkollegium vill utskottet erinra, att de uppgifter, som skulle åligga den ifrågasatta jordkommissionen, i huvudsak falla inom kammarkollegii verksamhetsområde. Därest därvid, såsom kollegium synes förutsätta, en förstärkning av ämbetsverkets arbetskrafter skulle visa sig erforderlig, läser Kungl. Maj:t icke underlåta att jämväl utan initiativ från riksdagens sida träffa åtgärder i sådant syfte. Vad angår frågan om tillgodoseende av deras intressen, vilka med nyttjande- eller åborätt innehava ifrågavarande fastigheter, vill utskottet framhålla, att, såsom jämväl motionärerna beröra, den s. k. åbokommittén är verksam för detta syfte.

Utskottet vill vidare såsom sin åsikt uttala, att kammarkollegium i sitt berörda utlåtande framfört beaktansvärda synpunkter i fråga om en mera rationell rättslig omvårdnad av kronans fasta egendom. Särskilt synes utskottet kollegii förslag om upprättandet av en liggare över all sådan kronan tillhörig egendom vara förtjänt av uppmärksamhet. Emellertid anser utskottet detta spörsmål icke ligga inom motionens ram, och läser för övrigt denna åtgärd kunna av Kungl. Maj:t realiseras utan något riksdagens uttalande.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda,» samt

av herr *Hage*, som ansett, att utskottets yttrande bort formuleras på följande sätt:

»Motionärerna förmena, att kronans rätt till vissa i motionen omförmälda, till industriens understöd upplåtna fastighetsgrupper icke behörigen iakttagits, och föreslå de i anledning härav, att de uppgifter i sådant hänseende, vilka numera åligga kammarkollegium, och vad angår en särskild kategori av nu ifrågavarande egendom, domänstyrelsen, skulle överflyttas å ett för ändamålet särskilt tillsatt organ, i motionen benämnt jordkommissionen. Nämda organ borde därvid enligt motionärernas förmenande jämväl vidtaga åtgärder för tillgodoseende av befintliga åbors och nyttjanderättshavares intressen.

I ett till utskottet inlämnat utlåtande har kammarkollegium bekräftat, att tillfredsställande utredning saknas om vad som vore att anse såsom kronans, å ena, och enskild egendom, å andra sidan, rörande de grupper av fast egendom, som motionen avsåge. Det är för utskottet likasom för kammarkollegium uppenbart, att ett dylikt osäkerhetstillstånd icke i längden kan vara tillfredsställande vare sig för kronan eller för de enskilda innehavarna. Utskottet anser därför, att utredning i detta hänseende bör skyndsammast genom statens försorg verkställas för att, så vitt möjligt är, undanröja detta osäkerhetstillstånd.

För åstadkommande av en sådan utredning anser utskottet, att tillskapandet av ett organ, som i motionen ifrågasatts, skulle vara synnerligen lämpligt. Visserligen kan ju anmärkas, att för utredande av dylika frågor finnes redan förut ett organ i kammarkollegium, men kan härpå svaras, att Kungl. Maj:t numera frångått principen att undantagslöst överlämna utredningen i dylika frågor åt vederbörande ämbetsverk, då Kungl. Maj:t i ett annat närliggande fall tillsatt den s. k. åbokommittén.

Här bör dessutom kunna anmärkas, att kammarkollegium ej synes kunna verkställa den ifrågasatta utredningen utan erhållande av stärkta arbetskrafter. Alltså frågan om åstadkommande av en jordkommission eller överlämnandet av hela frågan till kammarkollegium är ej en kostnadsfråga. Men genom hänskjutande av frågan till en kommission vinner man den fördelen att utöver de rena ämbetsmannasynpunkterna även andra synpunkter kunde, i den mån sådant är möjligt, få komma fram vid behandlande av dessa invecklade spørsmål. Särskilt måste detta vara av vikt, då det kan bli frågan om att utarbeta förslag att framläggas för riksdagen, avseende att tillvarata kronans eller enskilda intressen.

Utskottet vill vidare såsom sin åsikt uttala, att kammarkollegium i sitt utlåtande framfört beaktansvärda synpunkter i fråga om en mera rationell rättslig omvårdnad av kronans fasta egendom. Särskilt synes utskottet kollegii förslag om upprättandet av en liggare över all sådan kronan tillhörig egendom vara förtjänt av uppmärksamhet, och anser utskottet detta spørsmål böra undersökas i samband med den ifrågasatta utredningen. Men då ett sådant spørsmål kommer att beröra flere statsinstitutioner, finner utskottet i denna omständighet ytterligare ett skäl, som talar för en jordkommissions tillsättande, ty i en sådan kommission kunde även någon representant för av utredningen berörda statsverk insättas.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl.

Maj:t måtte tillsätta en jordkommission med uppgift att snarast möjligt verkställa utredning angående äganderättsförhållandena beträffande de grupper av fast egendom, som i motionen avses, samt eventuellt för riksdagen framlägga det förslag för tillvaratagande av kronans eller enskildas intressen, vartill utredningen kan föranleda.»

*Bilaga.**Yttrande av kammarkollegium.*

Till Konungen.

Uti en inom riksdagens andra kammare av Ivar Vennerström m. fl. väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion (nr 186) hava motionärerna hemställt, att riksdagen måtte hos Eders Kungl. Maj:t anhålla om tillsättandet av en *jordkommission* med uppgift

att på grundvalen å redan verkställda utredningar eller efter i mån av behov företagna undersökningar, hos Kungl. Maj:t föreslå åtgärder för återgång till kronan av sådana till bruks understöd av kronan upplåtna allmänningar, kronoskogar och hemman, där ändamålet med upplåtelsen genom brukens nedläggande förfelats;

att sådana åtgärder må främst avse under bruk skatteköpta hemman, samt rekognitionsskogshemman i alla de fall, där villkoret om skogarnas användning för sitt med donationen avsedda ändamål, bruksdriftens understöd, ej längre uppehålls, men även andra fall, där större domäner frångått kronan på ett sådant sätt, att skäl förefinnes för en undersökning om huruvida statens rätt och bästa häri iakttagits.

Sedan därefter jordbruksutskottet med stöd av 46 § riksdagsordningen anhållit om Eders Kungl. Maj:ts befallning till kammarkollegium att avgiva yttrande, huruvida kollegium ansåge sig kunna lämpligen omhänderhava de uppgifter, som skulle åligga den i motionen omförmälda jordkommission, har kollegium genom nådig remiss den 8 mars 1916 anbefallts att avgiva och till Eders Kungl. Maj:t inkomma med det av utskottet begärda yttrande.

Återställande remissakten får kollegium i anledning härav anföra följande.

Motionärerna hava till stöd för sin hemställda dels utförligt redogjort för åtskilliga fall då, enligt motionärernas mening, kronans rätt blivit eftersatt, dels ock sökt göra gällande, att vederbörande ämbetsverk, i detta fall kammarkollegium, som hade till särskild uppgift att bevaka kronans och därmed ofta åbornas rätt, visat benägenhet att släppa av på kronans rätt till yttermera gynnande av bolag som numera innehade de stora jorddonationerna. Denna anmärkning angående kollegii bevakande av kronans rätt till viss jord vore grundad på en under senare år vunnen erfarenhet härutinnan. De fall, där kronan för närvarande anhängiggjort talan angående under bruk skatteköpta hemman, omfattade så gott som uteslutande sådana hemman, vilka övergått till smärre hemmansägare eller åbor, medan beträffande stora mängder av liknande hemman i händerna på bolag

och bruksägare endast i ett par fall åtgärder vidtagits, oaktat de bruk och industrier, till vars framtida understöd de av kronan en gång lämnats, för länge sedan nedlagts. Tillsättandet av en jordkommission skulle innebära att en mera planmässig och enhetlig behandling av hithörande frågor komme till stånd.

Kollegium anser sig icke i böra i detta sammanhang ingå på ett närmare skärskådande av motionärernas ovan antydda redogörelse för de fall, då, enligt motionärernas mening, åtgärder för tillvaratagande av kronans rätt skulle underlåtits. Ej heller torde det vara nödigt, att collegium i detta sammanhang, för undanröjande av den i motionen uttryckta misstron till kollegii vilja och förmåga att tillvarataga Eders Kungl. Maj:ts och kronans rätt, redogör för de grundsatser, som i berörda hänseende collegium och dess advokatfiskalsämbete anse sig böra följa. Det torde otvivelaktigt från motionärernas sida föreligga åtskillig missuppfattning såväl i fråga om de rättsliga förutsättningarna i de av motionärerna anförda fallen för återvinningstalan med utsikt till framgång från kronans sida, som ock vad angår de meningar, som i beträffande nu förevarande förvaltningsfrågor omfattas inom ämbetsverket. Därmed har collegium emellertid icke velat påstå, att rörande de grupper av fast egendom, som motionen avser, det föreligger tillfredsställande utredning om vad som är att anse såsom kronans, å ena, och enskild egendom, å den andra sidan, varjämte det icke heller torde vara uteslutet, att åtskilliga av kronan till industriens understöd upplåtna besittnings- och nyttjanderätter skulle efter verkställd utredning visa sig böra återgå. Det torde icke kunna förnekas, att vidkommande såväl nu ifrågavarande fastighetsgrupper som jämväl annan fast egendom både i stad och på landet råder viss osäkerhet i fråga om gränserna mellan kronans och enskild rätt. Det torde ock vara uppenbart, att en dylik osäkerhet icke kan i längden vara tillfredsställande vare sig för kronan eller för de enskilda, som från kronans sida känna sig hotade av eventuella rättsanspråk. Det måste anses vara ett angeläget intresse att antydda osäkerhetstillstånd så vitt möjligt med det svaraste upphör. Den föreliggande motionen torde alltså i vad den avser att undanröja nu berörda missförhållande vara förtjänt av beaktande.

Desto större betänkligheter hyser däremot collegium gent emot motionärernas förslag att uppdraga utredningen av kronans eventuella rättsanspråk åt en jordkommission. Den maktpåliggande uppgiften att utreda och tillvarataga kronans rätt till fast egendom torde vara av synnerligen grannliga beskaflenhet och kräva såväl omsorg som sakkunskap. Hänsynen såväl till allmän som enskild rättssäkerhet torde påkalla, att en dylik uppgift endast anförtros personer, av vilka man kan utkräva fullt ämbetsansvar.

Vad angår själva den föreliggande frågan, eller huruvida collegium ansåge sig lämpligen kunna omhänderhava de uppgifter som skulle åligga den omförmälda jordkommissionen, får collegium erinra, att collegium och dess advokatfiskalsämbete, enligt den för ämbetsverket gällande instruktion, redan nu äger befogenhet och förty skyldighet att bevaka kronans rätt till i huvudsak all den fasta egendom, motionärerna tänkt sig skulle bliva föremål för jordkommissionens undersökningar. På grund härav har också — vad som torde vara allmänt bekant — i en mängd fall under senare tid kronans rätt till dylik egendom blivit genom kammaradvokatfiskalsämbetets försorg underställd domstols prövning. Endast en grupp av nu ifrågavarande egendomar, nämligen kronans i nådiga förordningen den 27 maj 1898 omförmälda till bergverkens understöd anslagna skogar står

under annan myndighets, nämligen domänstyrelsens, förvaltning. Då kollegium för sin del icke har något att erinra mot att den rättsliga omvårdnaden av jämväl denna grupp av kronoegendomar uppdrages åt kollegium, anser sig kollegium därmed hava besvarat den föreliggande frågan jakande.

Uppenbarligen hava motionärerna tänkt sig att det ifrågasatta utredningsarbetet skulle bedrivas skyndsamt. En förutsättning för kollegium att skyndsamt kunna bedriva detsamma måste emellertid vara en förstärkning av kollegii arbetskrafter. Ämbetsverkets efter 1909 års omorganisation betydligt reducerade personal är nämligen, oaktat senare tillkomna förstärkningar, strängt upptagen med såväl ordinarie som tillfälliga arbetsuppgifter av betydlig omfattning.

Kollegium torde i detta sammanhang icke behöva yttra sig angående sättet för det ifrågasatta utredningsarbetets bedrivande och ej heller närmare ingå på frågan, huruvida nämnda arbete bör begränsas till de av motionärerna omförmälda fastighetsgrupperna. I det föregående har kollegium anmärkt att för det närvarande icke föreligga fullt tillfredsställande förhållanden i kronans fastighetsförvaltning, i det hänseende nämligen, att ofta och i större utsträckning än nödigt är en viss osäkerhet råder beträffande den rätt kronan kan göra gällande till olika slag av egendom såväl i stad som på landet. Kollegium har därvid ock anmärkt att berörda missförhållande måste anses lända till olägenheter icke blott för kronan utan jämväl för enskilda personer.

Grunden till antydda missförhållande är enligt kollegii mening att söka däri, att beträffande den rättsliga omvårdnaden och tillsynen över kronans fasta egendom föreligger en splittring mellan ett flertal myndigheter, av vilka somliga äro sådana, att deras kompetens och intresse måste vara inriktade på förvaltningsuppgifter av helt annan art. Kollegium har vid särskilda tillfällen fäst uppmärksamheten på denna brist i kronans fastighetsförvaltning samt väckt förslag om åtgärder till undanröjande av de olägenheter, som därav kunde tänkas uppstå.

Sälunda anförde kollegium i underdånigt utlåtande den 31 maj 1912 angående väckt förslag att åt kollegii advokatfiskal uppdraga befogenheten att såsom kronans ombudsman yttra sig över lagfartsansökning som förklarats vilande, bland annat följande.

Det hade ifrågasatts att åt kollegii advokatfiskalsämbete skulle varda uppdraget att i ifrågavarande hänseende iakttaga kronans rätt. I det stora hela torde nog nämnda ämbete äga större förutsättningar för ett sådant uppdrags fullgörande än någon annan särskild myndighet eller tjänsteman, men kollegium kunde icke underlåta att framhålla hurusom å andra sidan fall, då kronans rätt beröres av en vilande förklarad lagfartsansökning, kunde förekomma, utan att advokatfiskalsämbetet av för ämbetet tillgängliga handlingar och eljest kända förhållanden därom kunde vinna någon som helst kännedom, en omständighet, som vore beroende bland annat därpå, att kollegium ej erhöi underrättelse om alla de markförvärv, som ägde rum för kronans räkning. Detta gällde icke blott vad som förvärvats för de s. k. kommunikationsverken utan även förvärven exempelvis för försvarsväsendet och lotsverket. Med hänsyn till nyssberörda omständighet, som väsentligt minskade den föreslagna anordningens effektivitet, och då uppdragets meddelande åt advokatfiskalsämbetet utan tvivel komme att medföra en icke ringa ökning i arbetet för denna redan nu strängt betungade tjänst, ställde sig kollegium synnerligen tveksam i frågan huruvida omförmälda uppdrag lämpligen borde anförtros åt advokatfiskalsämbetet. Enär emellertid kollegium, som ansåge upp-

draget icke lämpligen böra eller kunna splittras mellan olika myndigheter eller tjänstemän, icke kunde giva anvisning på någon för ändamålet bättre skickad myndighet, ville kollegium, under viss förutsättning, icke avstyrka bifall till vad advokatfiskalsämbetet i ämnet föreslagit.

En bestämelse av föreslaget innehåll nödvändiggjorde en föreskrift med åläggande för statens förvaltande myndigheter att till kammarkollegium insända förteckning å den under deras förvaltning stående fasta egendomen och även för framtiden till kollegium inberätta varje nytt förvärv; och anhöll kollegium eventuellt att härom framdeles göra den underdåniga framställning, vartill omständigheterna föranledde.

I anledning av erhållen remiss å departementalkommitterades betänkande framhöll kollegium i underdånigt utlåtande den 24 november 1913, med hänvisning till den av kommitterade påvisade splittringen i fråga om bevakandet av kronans rätt till olika slag av fast egendom, det verkligen angelägna i att en koncentring härutinnan på ett eller annat sätt genomfördes. Befogenheten att tala och svara rörande kronans rätt till statens fasta egendom vore splittrad på en mångfald vederbörande, bland andra arméförvaltningen, marinförvaltningen, lotsstyrelsen, kammarkollegium, domänstyrelsen, vattenfallsstyrelsen; och stundom kunde till och med tvekan uppstå hos vilken myndighet befogenheten i ett visst fall låge. Det vore förtjänt att tagas under övervägande, om ej anledning vore att skilja mellan den rättsliga och den tekniska värden av kronans fasta egendom och att koncentrera den förra hos en enda myndighet, som då snarast torde vara kollegium, såsom varande det ämbetsverk, vilket genom sin föregående verksamhet och sina ämbetsuppgifter i allmänhet torde vara härför bäst ägnat. Kommitterade hade framhållit att fackkunskapen icke finge tillmätas den betydelse, att den uteslutande skulle vara för ett ärendes rätta bedömande tillräcklig; härtill fordrades givetvis ävenledes en genom juridisk-administrativ utbildning och skolning förvärvad förmåga att på föreliggande fall tillämpa lag och författning, givna förvaltningsnormer eller konstitutionell praxis ävensom en omfattande överblick jämväl över närgränsande förvaltningsområden. Fackkunskapen finge sålunda icke undantränga den allmänt administrativa insikten och erfarenheten utan borde jämte denna komma till sin rätt. Detta uttalande ville kollegium göra till sitt eget och tillägga, att ett avsteg från nu nämnda princip måste anses föga överenstämma med det i 77 § regeringsformen — genom däri intagna förbehåll om riksdagens medverkan vid vissa rättsliga dispositioner i fråga om kronans fasta egendom — angivna syfte att förebygga en förminskning eller försämring av det kapital denna egendom representerade. I avseende å organisationen av förvaltningen av detta kapital vore uppenbart, att den omständigheten, att ett förvaltningsorgan besuttede aldrig så framstående tekniska förutsättningar för kapitalets ekonomiska utnyttjande, likväl icke i och för sig innebure någon säkerhet för att den rättsliga omvårdnaden av samma kapital bleve på tillfredsställande sätt tillgodosedd. Det ekonomiska utnyttjande av detta kapital, i vilka former detta än skedde, syntes kollegium nämligen böra bliva föremål för en förvaltning av helt annan art, än den förvaltning som hade till föremål detta kapitals framtida rättsliga bestånd. Kollegium kunde ej heller finna att denna sistnämnda förvaltningsuppgift vore av så underordnad betydelse, att densamma skulle kunna undanskjutas till förmån för en teknisk fackkännedom, vilken, på sätt förut antytts, likväl så gott som aldrig ensam kunde täcka det förefintliga behovet av

sakkunskap med avseende å förvaltningen på förevarande område. Beträffande rikets penningförvaltning hade kommitterade ansett det innebära ökad trygghet, att statskontoret, som hade denna förvaltning om hand, intoge en fristående ställning, och förklarade sig kommitterade därvid hava tagit i betraktande att statskontoret alltmer kommit att fylla en uppgift såsom vårdare av de allmänna grundsatserna rörande dispositionen av statsmedel, i det att dylika frågor av stor omfattning från de särskilda departementen dit remmitterats för avgivande av yttrande. Kollegium kunde icke finna annat än, att vad kommitterade anfört angående statskontorets ställning till rikets penningförvaltning i stort sett vore tillämpligt på kollegii ställning till förvaltningen av det kapital, som representerades av kronans eller till ecklesiastik eller allmän inrättning hörande fast egendom. Kammarkollegii ställning såsom den inom detta förvaltningsområde framför andra särskilt sakkunniga myndigheten hade länge varit erkänd. Kollegium kunde i sådant hänseende erinra om det uppenbarligen på grund av processuella skäl genom Eders Kungl. Maj:ts instruktion den 15 december 1911 för nedre justitierevisionen numera visserligen upphävida, men i realiteten allt fortfarande gällande nådiga brevet den 8 april 1814, som föreskrev, att då mål angående kronans parker och allmänningar till Eders Kungl. Maj:t inkommo, borde kollegii utlåtande däröver genom justitierevisionen infordras, en föreskrift som ansetts vara tillämplig även på andra grupper av kronans fasta egendom. Eders Kungl. Maj:ts nådiga brev till kollegium den 1 december 1911 angående bevakandet av kronans rätt till strömfall liksom nådiga kungörelsen den 22 november 1912 angående befogenheten att såsom kronans ombudsman avgiva yttrande över lagfartsansökning, som förklarats vilande, måste anses vara uttryck för ett erkännande av kollegii och dess advokatfiskals övervägande kompetens inom här ifrågavarande förvaltningsområde. Slutligen hade Eders Kungl. Maj:t i avsevärd omfattning påkallat kollegii underdåniga utlåtande vid ifrågasatt inköp eller försäljning av fast egendom, vilken icke enligt den nu för kollegium gällande instruktion stått under kollegii inseende. Det vore lätt att påvisa grunden för denna kollegii särskilda kompetens. Materialet för utredning och bevisning av kronans rätt vore till övervägande del till finnandes just hos kollegium, och de »egendomliga kamerala och rättshistoriska förhållanden, varpå kronans rätt oftast grundar sig», sammanhörde så nära med föremålet för kollegii allmänna arbetsuppgifter, att kollegium ansåge sig med fog kunna tillräkna sig denna särskilda sakkunskap. Det syntes kollegium alltså i hög grad påkallat, att kollegii kompetens i vidsträcktare grad än hittills toges i anspråk för den förvaltningsuppgift, varom här vore fråga, och utsträckes till den rättsliga vården även av sådan fast egendom, som nu stode under annan myndighets inseende. En sådan utvidgning av kollegii verksamhetsområde skulle icke innebära det minsta ingrepp i vederbörande verks egentliga förvaltningsuppgift, utan fastmer befria samma verk från ett ämbetsansvar, som icke stode i någon relation till den sakkunskap detsamma företrädde. En förvaltningsanordning av ovan antydd beskaffenhet skulle — förutom att den åvägabragte större reda och överskådlighet i avseende å den del av statsverkets stora förmögenhet, som representerades av dess fasta egendom — förebygga av kollegium lätt påvisbara misstag vid kronans försäljning eller förvärv av fast egendom; den skulle ock förebygga sådana, av nuvarande behörighetsformer härledda rättsförluster för Eders Kungl. Maj:t och kronan, varpå ett slående exempel gäves i Eders Kungl. Maj:ts dom den 10 oktober 1906 (N. J. A. 1906 s. 446). Genom

sistberörda dom hade Eders Kungl. Maj:ts och kronans talan ogillats, icke på grund av bristande utredning från kronans sida, utan på den grund att kronans ombudsman samtidigt som han styrkte kronans rätt, ådagalade sin egen bristande behörighet att i målet föra Eders Kungl. Maj:ts och kronans talan. Ett fall sådant som det nu anförda måste, enligt kollegii förmenande, visa, att de nuvarande förvaltningsformerna på detta område icke kunde med risk av ytterligare rättsförluster för kronan i längden kvarstå oförändrade.

En så genomgripande förvaltningsreform som en koncentrerung till kollegium av den rättsliga omvårdnaden av all kronans fasta egendom kan givetvis icke utan ytterligare utredning i ämnet genomföras. Emellertid skulle syftet med en sådan anordning i icke ringa mån främjas därigenom att uppgifter angående den under olika myndigheter stående kronoegendomen hos kollegium sammanfördes till en förteckning eller liggare över densamma, samt att, såsom kollegium i sitt ovanberörda underdåniga utlåtande den 31 maj 1912 föreslagit, vederbörande myndigheter förstädigades till kollegium inkomma med underrättelse angående köp eller försäljning av dylik egendom eller träffade förändringar i egendomens disposition.

Kronan är för det närvarande i avsaknad av en dylik fullständig och efter moderna grunder upprättad liggare över sin fasta egendom. Kollegium vill för sin del ifrågasätta, huruvida icke uppsättandet av sådan liggare borde ske jämsides med det i föreliggande motion föreslagna utredningsarbete samt omfatta all kronoegendom såväl på landet som i stad. Det torde vara överflödigt att påvisa, vilka fördelar såväl i förvaltningsavseende som med hänsyn till enskild rätt vore att förvänta av att i möjligaste mån tillförlitliga upplysningar om alla kronofastigheter vore att på ett lätt tillgängligt sätt inhämta hos en och samma myndighet.

Därest av kollegium nu framförda synpunkter skulle vinna beaktande, torde kollegium få sig anbefallt att till Eders Kungl. Maj:t inkomma med förslag till formulär för en dylik liggare över kronans fasta egendom ävensom med plan för densammas upprättande och organisationen av detta arbete. Stockholm den 14 april 1916.

Underdånigst

HJ. NERMAN.

A. W. Dufwa.

Axel Klockhoff.
föredragande.

P. B. Bergström.

E. Sandberg.